

JURIJ PEROVŠEK¹

Odpoklic wranglovcev iz obmejne službe in njegov odmev na Slovenskem leta 1922

Izvleček: Del poražene protirevolucionarne vojske generala Petra Nikolajeviča Wrangla, ki se je konec leta 1920 umaknila iz Rusije, se je junija 1921 nastanil v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. T. i. wranglovci so opravljali službo v jugoslovanski obmejni straži. Na Slovenskem niso bili na dobrem glasu, saj so surovo in v več primerih tudi zločinsko ravnali z obmejnimi prebivalstvom. Nezadovoljstvo so vzbujala tudi gmotna sredstva, ki jih je država namenjala za wranglovce. Ljudi in politiko je prav tako motilo, da so nosili ruske uniforme, vojaška znamenja in caristična odlikovanja ter da so bili v javnosti oboroženi. V slovenskem prostoru so se stopnjevano pojavljali poudarki, da predstavljajo državo v državi, zato jih je treba odpustiti iz obmejne službe, razorožiti in izgnati iz države. To so izrekli v vseh političnih taborih. Ko so v Narodni skupščini Kraljevine SHS konec aprila 1922 sprejeli sklep o odpoklicu wranglovcev iz jugoslovanskih obmejnih enot, so na Slovenskem, kjer je bila zaradi mejne lege ozemlja njihova prisotnost občutnejša, njihov odhod sprejeli z olajšanjem. Wranglovci so s svojim zastrašujočim vedenjem vznemirjali prebivalstvo in predstavljali motnjo v rasti mirnodobskega duha, ki so ga po svetovni vojni obnovili v slovenski družbi.

Ključne besede: Peter Nikolajevič Wrangel, wranglovci, nasilje, obmejna straža, Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, Slovenija

UDK: 929Wrangel P.N.

¹ Dr. Jurij Perovšek, znanstveni svetnik, je raziskovalec na Inštitutu za novejšo zgodovino v Ljubljani. E-naslov: jurij.perovsek@inz.si.

The Recall of Wrangel's Troops from the Border Service and Its Implications in Slovenia in 1922

Abstract: A part of the defeated anti revolutionary army of General Pyotr Nikolaevich Wrangel, which retreated from Russia in 1920, settled in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes in June 1921. These so called Wrangel's troops served in the Yugoslav border guard. In Slovenia they had a poor reputation, as they treated the border population roughly and in several cases even criminally. Another source of discontent was the monetary resources allocated to these troops by the state, while both the populace and politicians resented the troops wearing Russian uniforms, military insignia and tsarist decorations, as well as carrying weapons in public. Therefore the Slovenian territory witnessed increasing complaints that Wrangel's troops represented a state within a state, and that they should be recalled from the border service, disarmed and exiled from the state. This standpoint was shared by all political camps. When the National Assembly of the Kingdom of SCS decided to recall Wrangel's troops from the Yugoslav border units, the Slovenian territory, where the presence of those units was more pronounced due to its frontier location, welcomed their departure with relief. With their intimidating behaviour, Wrangel's troops had harassed the population and disturbed the development of the peace-time spirit restored in the Slovenian society after World War I.

Key words: Pyotr Nikolaevich Wrangel, Wrangel's troops, violence, border guard, Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, Slovenia

Uvod

Po revolucionarni spremembi v Rusiji in državljanski vojni ter intervenciji, ki je sledila, so se konec leta 1920 iz domovine umaknili številni pripadniki protirevolucionarnega tabora. Med njimi je s svojo na Krimu poraženo vojsko sredi novembra 1920 Rusijo zapustil tudi general baron Peter Nikolajevič Wrangel.

Wrangel se je s približno 57.000 vojaki najprej ustavil v Carigradu, kjer so jih po nekaj tednih vojaški predstavniki zahodnih sil, tedaj okupatoric tega dela Turčije, razorožili in razporedili na Galipoli in na otok Limnos. 4870 kozakov Wranglove vojske z Limnosa (v glavnem pripadnikov Kubanskega in delno Donskega korpusa) ter 191 žensk in 39 otrok je nato sredi junija 1921 sprejela Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev (Kraljevina SHS).² Kozake, ki so že pred tem v okviru civilne evakuacije prispeli v državo, so uporabili za gradnjo cest,³ tiste, ki so prispeli junija 1921, pa so dva meseca pozneje vzeli v obmejno stražo kraljevine. Vanjo so sprejeli 4600 vojakov in podčastnikov ter 64 častnikov iz Wranglove prve konjeniške divizije. Pri izbiri kandidatov za jugoslovansko službo je odločal Wrangelov generalštab. Ruski vojaki so lahko nosili ruske uniforme in vojaška znamenja. Organizirani so bili v posebne ruske čete, ki so bile razporejene vzdolž jugoslovanske meje z Avstrijo, Italijo (vključno s posameznimi otoki), Albanijo, Grčijo, Madžarsko in Romunijo. Čeprav so ruske čete postale del Vojske Kraljevine SHS, so kljub temu zadržale svoje, sicer poluradno, osrednje poveljstvo v Pančevu. To je imelo koordinacijsko-zvezno vlogo v odnosu do jugoslovanske vojske.⁴

² Kačaki, 2004, 50. O mednarodnih političnih razmerah in pogledih jugoslovanskega državnega vrha, ki so vodili k sprejemu pripadnikov Wranglove vojske v Kraljevino SHS glej 53–61.

³ O tem glej podrobneje Kačaki, 2004, 61.

⁴ Prav tam, 62, 63.

Wranglovci v očeh slovenske politike in javnega mnenja v letih 1921–1922

Wranglovci, kot so jim rekli v jugoslovanskem in širšem prostoru, na Slovenskem niso bili na dobrem glasu. Edini tedanji množični medij – časopisje – je ne glede na medsebojne ideološke in politične razlike soglasno poročalo o njihovem surovem in v več primerih zločinskem ravnanju z obmejnimi prebivalstvom v Sloveniji in Jugoslaviji.⁵ Med zločini, ki so jih storili wranglovci na Slovenskem, velja posebej omeniti posilstvo osemletne dekllice pri Zgornjem Sv. Duhu, ki ga je 15. oktobra 1922 storil pripadnik 2. voda 11. obmejne čete Safran Kraljevecky.⁶ Ravnanje wranglovcev se ni skladalo s trditvijo obrambnega ministra generala Stevana Hadžića, ki je julija 1921 jugoslovanski vladi poročal, da so Wranglove enote izjemno disciplinirane, saj so sestavljene iz najboljših delov ruske vojske.⁷ Tako je med slovenskimi socialisti veljalo, da je Wrangel ruski krvnik in caristična propalica, njegovi vojaki pa lopovi in pritepenci,⁸ za katoli-

⁵ "Tedenske novice", *E*, 27. 10. 1921, 1; "Ne odnehamo", *KL*, 5. 1. 1922, 1, "Delo naših poslancev", *KL*, 9. 2. 1922, 1, "Ne trpimo krivic nad ljudstvom!", *KL*, 16. 3. 1922, 1, "Klerikalna politika", *KL*, 4. 5. 1922, 1, "Pokrajinske vesti", *KL*, 2. 11. 1922, 2–3; "Dnevne vesti", *N*, 25. 2. 1922, 2, "Dnevne vesti", *N*, 30. 4. 1922, 8, "Obmejni in upravni aparat Mežiške doline", *N*, 4. 8. 1922, 3–4, "Wranglova soldateska v Jugoslaviji", *N*, 26. 8. 1922, 3, "Maribor", *N*, 24. 9. 1922, 3; "Demokratje za Vranglovce", *S*, 23. 3. 1922, 1, "Žrtev bestialnosti Wranglovcev", *S*, 3. 6. 1922, 4; "Dopisi", *DN*, 23. 3. 1922, 4, "Tedenske novice", *DN*, 10. 6. 1922, 4; "Poročila z dežele", *NP*, 25. 3. 1922, 3.

⁶ SI-PAM/0645, Okrožno sodišče Maribor 1898–1941, t. e. 95, Kzp Vr X 1358/22. – Na omenjeno dejanje je na simpoziju *Slovenci in Rusi*, ki je bil 4. 3. 2015 v Ruskem centru znanosti in kulture v Ljubljani, opozorila kolegica dr. Mateja Ratej. Ljubeznivo mi je posredovala tudi podatke o gradivu, ki ga o tem dogodku hrani Pokrajinski arhiv Maribor, za kar se ji prisrčno zahvaljujem.

⁷ Kačaki, 2004, 62.

⁸ "Politične vesti", *N*, 21. 5. 1922, 2, "Politične vesti", *N*, 19. 3. 1922, 2, "Politične vesti", *N*, 23. 5. 1922, 2.

ško Slovensko ljudsko stranko so bili wranglovci zveri v človeški podobi, komunisti so jih imeli za caristične batinaše, liberalna Narodno socialistična stranka pa je v njih videla caristično sodrigo in zalego.⁹

Na Slovenskem so negodovali tudi zaradi gmotnih sredstev, ki jih je država izdajala za wranglovce. Ljudi in politiko je prav tako motilo, da so nosili ruske uniforme, vojaška znamenja in caristična odlikovanja ter da so bili v javnosti oboroženi. V slovenskem prostoru so se stopnjevano pojavljali poudarki, da predstavljajo državo v državi, zato jih je treba odpustiti iz obmejne službe, razorožiti in izgnati iz države. To je bilo mnenje vseh političnih taborov.¹⁰ Kato-liški *Slovenec* je ob tem še izjavil, da wranglovci "rujejo ne le samo zoper svobodo ruskega naroda, marveč tudi proti naši svobodi in svobodi vseh po vojni nastalih držav ter demokracije".¹¹ V liberal-

⁹ "Žrtev bestialnosti Wranglovcev", *S*, 3. 6. 1922, 4; "Dopisi", *DN*, 27. 6. 1922, 4; "Politične vesti", *NP*, 15. 4. 1922, 2, "Tedenske novice", *NP*, 30. 9. 1922, 6.

¹⁰ "Ne odnehamo", *KL*, 5. 1. 1922, 1, "Obrtnik", *KL*, 19. 1. 1922, 6, "Obrtnik", *KL*, 2. 2. 1922, 4, "Delo naših poslancev", "Politične vesti", *KL*, 9. 2. 1922, 1, 4-5, "Ne trpimo krivic nad ljudstvom!", *KL*, 16. 3. 1922, 1, "Politične vesti", *KL*, 4. 5. 1922, 2, "Pokrajinske vesti", *KL*, 2. 11. 1922, 2-3; "Wranglovci", *DL*, 23. 2. 1922, 2, "Dnevne vesti", *DN*, 25. 5. 1922, 4; "Dnevne vesti", *A*, 11. marec 1922, 2-3, "General Wrangel", *A*, 8. 4. 1922, 3; "Wrangel organizira novo rusko armado?", *T*, 15. 3. 1922, 1; "Politične vesti", *N*, 19. 3. 1922, 2, "Politične vesti", *N*, 14. 4. 1922, 2, "Čičerin o zloglasnem generalu Wranglu", *N*, 20. 5. 1922, 2, "Politične vesti", *N*, 21. 5. 1922, 2, "Politične vesti", *N*, 4. 10. 1922, 2, "Politične vesti", *N*, 12. 10. 1922, 4; "Ruska emigracija v Jugoslaviji in današnji radikalno-demokr. režim", *J*, 23. 3. 1922, 2, "Dr. Ninčič o naši politiki napram Rusiji", *J*, 24. 3. 1922, 1, "Wrangel grozi svojim beguncem z odtegnitvijo naše državne podpore", *J*, 13. 4. 1922, 1, "Odprto pismo jugoslovan. akademikov na Gradu naši javnosti", *J*, 20. 5. 1922, 2, "Politični položaj v Bolgariji", *J*, 20. 6. 1922, 2, "Politične vesti", *J*, 26. 9. 1922, 2; "Politične novice", *S*, 31. 3. 1922, 2; "Politične vesti", *NP*, 15. 4. 1922, 2, "Politične vesti", *NP*, 24. 6. 1922, 3, "Tedenske novice", *NP*, 2. 9. 1922, 3-4, "Tedenske novice", *NP*, 30. 9. 1922, 6.

¹¹ "Politične novice", *S*, 31. 3. 1922, 2.

nem taboru so dodali, da wranglovci ne spoštujejo jugoslovanskega gostoljubja, medtem ko vlada v njih vidi svojo telesno stražo.¹² Sicer pa se je med liberalci uveljavilo mnenje, da Kraljevina SHS ne potrebuje tujega vojaštva, saj se bo pred zunanjim in notranjim sovražnikom branila s svojo vojsko. "Mi nismo nobene kukavice," je zapisalo glasilo liberalne Samostojne kmetijske stranke (SKS) *Kmetijski list*, "da bi nas morali stražiti begunci, in če so stokrat Slovani".¹³ Po njegovi oceni se je jugoslovanska država z razporeditvijo Rusov na severno mejo osmešila, saj jih avstrijski stražniki v vsakem pogledu prekašajo. In če to rečemo, "nismo nobeni nasprotniki Rusov, temveč le dobri državljani".¹⁴

Pri wranglovcih so se posebej ustavili tudi v marksističnem taboru. Komunistične *Delavske novice* so opozorile na primer, ko so imeli prednost pri zaposlitvi v javno službo pred domačimi vojnimi invalidi.¹⁵ Poleg tega so objavile še članek *Wranglovci*, ki so ga podpisali slovenski *Dobrovoljci*. Nekdanji ujeti avstrijsko-ogrski vojaki v Rusiji, ki so se priključili srbski vojski, so v njem predstavili svoje izkušnje "o teh modrokrvnih, delamržnih vlastelinih".¹⁶

"Znano je, kako se je nabiralo pod varstvom teh vlastelinov (wranglovcev – op. J. P.), dobrovoljce' v Odesi", so zapisali Dobrovoljci. "Sprva so te z lepa nagovarjali k pristopu v divizijo (prva srbska dobrovoljska divizija – op. J. P.); ako je bilo to brez uspeha, so takemu slekli hlače in še kaj drugega, če je imel na sebi, ter ga bili po golem telesu do nezavesti. Ne vem[o], koliko je bilo takih, ki so vztrajali in tudi to prenesli. Te so potem žive zašili v vreče in jih

¹² "Pokrajinske vesti", *KL*, 2. 11. 1922, 2–3; "Tedenske novice", *NP*, 2. 9. 1922, 4.

¹³ "Tedenske novice", *NP*, 2. 9. 1922, 4; "Ne trpimo krivic nad ljudstvom!", *KL*, 16. 3. 1922, 1.

¹⁴ "Politične vesti", *KL*, 9. 2. 1922, 5.

¹⁵ "Dopisi", *DN*, 27. 7. 1922, 4.

¹⁶ "Wranglovci", *DN*, 23. 2. 1922, 2.

določili za pičo ribam ...” – “Tisti jugoslovenski fantje, ki so dobivali na trdih rabotah poleg slabe hrane še krepke udarce na zadnji del života, da so se 14 dni bolešno tipali tam na mestu, da se uverijo, koliko klobas je že izginilo, vedo bolje povedati, kako revanšo jim dolgujemo.”¹⁷

Najgorkejši pa so bili wranglovcem v Samostojni kmetijski stranki. Odločno so zahtevali, da se odpokličejo iz obmejne službe, saj je bila stranka “načelno proti temu, da bi smel biti tujec na tako važnem mestu, kakor je državna meja”.¹⁸

“Predpravica državljana je,” je že na začetku leta 1922 poudaril *Kmetijski list*, “da sme nositi orožje. Država, ki se temu načelu izneveri, je obsojena na smrt. Vse države, ki so se vzdrževale z najemniki, so propadle in vselej so zmagale tiste države, ki so jih varovali baje-neti državljanov. Popolnoma naravno je to, zakaj samo državljan ljubi domovino in samo državljan bo storil za zmago domovine vse, kar bo v njegovi moči. Vranglovci niso naši državljanji, spričo česar nimajo interesa do naše domovine, pa naj bi bili stokrat Slovani. Samo prisiljeni bivajo v naši državi in samo prisiljeni vrše to službo. Izgnani iz domovine, izpostavljeni vsem nesrečam pregnanstva, morejo soditi vse dežele razen Rusije samo po geslu: kjer je dobro, tam je domovina. Zategadelj ponavljamo: Slab patriot je tisti, ki daje tujcu orožje, slab državljan oni, ki išče varstva pri najemnikih! Naravnost zločin pa je, če se poverja tujcu najvažnejša služba – obramba državne meje. In to v časih, ko so meje komaj določene, in v krajih, kjer mejimo na silne in lokave nasprotnike. Brez ozira na vse to se nastavljajo na mejo ljudje, ki ne razumejo jezika obmejnega prebivalstva, ki se ne morejo sporazumevati z nobenim človekom, ki ne poznajo ne šeg ne običajev ljudi, ki nikdar ne morejo presoditi, ali prehaja

¹⁷ Prav tam.

¹⁸ “Ne odnehamo”, *KL*, 5. 1. 1922, 1.

mejo sovražnik ali naš človek. Toda ne samo to! Vranglovci so čutili potrebo, pridati k vsem tem nedostatom še druge stvari ter se diskvalificirati kot Slovani, kot vojaki in kot ljudje." Zagrešili so zločine in nasilstva, oblast pa se ob tem ne zgane.

"Velik del vranglovcev je germanofilski", je opozarjal *Kmetijski list*. In "ob severni meji imamo germanofile za stražarje! Daleč smo prišli!"

A tudi kot vojaki "niso na svojem mestu. Krivda zadeva pred vsem njih komandante, ki smatrajo svoje službe le za sinekure, ne pa za dolžnost. /.../ Kakor so slabi komandanti, tako so slabi tudi vojaki. Brez obzira na prisotnost vranglovca more pod gotovimi pogoji preiti vsakdo mejo. Njih vojaška nesposobnost se vidi in občuti najbolj ob severni meji /.../. Kaj to pomeni, ve vsakdo, ki je bil kako uro med ljudstvom na /.../ meji. Vse polno avstrijakantov in nemčurjev je tam in naša vlada ni mogla bolje propagirati nemške misli, kakor da je poslala na severno mejo vranglovce. Obmejni vojak je reprezentant države, po njem sodi vsak tujec našo državo. /.../ Na meji pa predstavljajo našo vojsko vranglovci! Tudi zadnji košček ugleda moramo na ta način zaigrati. Ubogi srbski junak, ki si dobil take reprezentante! /.../ Nikakor nočemo reči, da so vsi vranglovci brez izjeme /.../ slabi ljudje, toda zaradi samoobrambe ne moremo storiti nič drugega kakor spričo dokazanih grehov posameznikov nastopiti proti vsem. Sicer ne gojimo prav nikakega sovraštva do vranglovcev in smo nasprotno pripravljeni, jih kot Ruse podpirati. Toda za boga, kje je zapisano, da morajo biti ravno vojaki. Saj je toliko dela med nami in zakaj se ne bi preživljali rajši s koristnim in poštenim, čeprav malce napornim delom, kakor pa da škodujejo s svojo slabo obmejno službo vsemu ljudstvu. Pri osuševanju Ljubljanskega barja, pri gradnji železnic in cest in sploh povsod bi mogli vranglovci na najboljši način služiti samim sebi in nam. Toda proč z njimi kot z obmejnimi četami!"

Samostojna kmetijska stranka je zato zahtevala, da mora država “z železno roko” narediti red, in napovedala: “Ne bomo prej odnehali, dokler ne bo zmagalo naše stališče in ne bodo vranglovci odpoklicani. /.../ Ljudski glas je treba vpoštevati!”¹⁹

Odločitev o odpoklicu wranglovcev iz obmejne službe v Narodni skupščini Kraljevine SHS

Vprašanje Wranglovih čet, ki je vznemirjalo javnost na Slovenskem in širše v državi (na Slovenskem je bila zaradi mejne lege ozemlja njihova prisotnost občutnejša), so spomladi 1922 obravnavali v Narodni skupščini Kraljevine SHS. Do tega je prišlo v okviru prve, skoraj dva mesece trajajoče proračunske razprave v novi državi.²⁰ Predlog zakona o proračunskih dvanajstinah za maj in junij 1922, ki ga je 31. marca 1922 narodni skupščini predložil njen finančni odbor,²¹ je namreč v 86. členu vseboval določilo o ukinitvi obmejnih čet. Temu so se z utemeljitvami, da sodi njihova ukinitve v okvir posebnega zakonskega načrta, v razpravi o omenjenem členu uprli nekateri poslanci vladnih strank. Vendar je bil predlog zakona, ob pojasnilu poročevalca odbora dr. Slavka Šećerova, da po oceni vojnega ministra obmejne straže niso več potrebne, njihova ukinitve pa bi državo razbremenila za 100.000.000 dinarjev, 29. aprila 1922 sprejet. Od slovenskih strank so za predlog zakona o proračunskih dvanajstinah za maj in junij 1922 glasovali poslanci vladne Samostojne kmetijske in poslanec vladne liberalne Jugoslovanske demokratske stranke, opozicijski poslanci iz Slovenske ljudske stranke in Jugoslovanske socialnode-

¹⁹ Prav tam.

²⁰ O prvi proračunski razpravi v Kraljevini SHS glej Ribar, 1948, 47–52.

²¹ Stenografske beleške Narodne skupštine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca : redovan saziv za 1921.–1922. god.: II. knjiga : od XXXIX.–LXIII. redovnog sastanka, 1922, 225–226 (dalje: SB NS 1921–1922, II).

mokratske stranke ter opozicijski poslanec iz Narodno socialistične stranke pa so bili proti.²²

Tako je prišlo do odpoklica wranglovcev iz obmejne službe. Njihove enote so po finančnem zakonu za proračunsko leto 1922 do 1. oktobra 1922 morali zamenjati s finančno stražo. O tem je pisal *Kmetijski list*, ki je že februarja 1922 poudaril, da bi bilo z odpustitvijo wranglovcev "našemu obmejnemu prebivalstvu silno pomagano".²³ Avgusta 1922 je nato z zadovoljstvom ugotovil, da je v Mariboru "za obmejno službo priglašanih dovolj domačih fantov in je tako preskrbljeno, da bodo vršili obmejno službo v bodoče le domači ljudje. Toliko v pojasnilo vsem, ki že nestrpno čakajo na izmenjavo in katerim so wranglovci trn v peti. Delo za izmenjavo je v teku in bo tudi v kratkem izmenjava izvršena."²⁴

Odpoklic wranglovcev z meje so na Slovenskem vsekakor sprejeli z olajšanjem. Wranglovci so s svojim zastrašujočim vedenjem vznemirjali prebivalstvo in predstavljali motnjo v rasti mirnodobskega duha v slovenski družbi. Posebna značilnost v odzivu slovenske politike na njihov odpoklic pa je bila, da ga je javno pozdravila samo Samostojna kmetijska stranka. Druge stranke je – izjemo JDS – preveč zaposlila njihova opozicijska drža. Pri SKS lahko opozorimo, da gre njeno podporo odpoklicu iskati tudi v dejstvu, da je več njenih poslancev prihajalo s Štajerskega in so očitno prisluhnili nejevolji med obmejnimi prebivalstvom. Poleg tega stranka wranglovcem ni bila naklonjena tudi zaradi delovanja njihovih pripadnikov v Bolgariji, kjer so rovarili proti predsedniku vlade in načelniku sorodne Bolgarske kmetijske ljudske zveze Aleksandru Stambolijskemu. Ustavimo se lahko še pri Jugoslovanski demokrat-

²² SB NS 1921-1922, II, 307-315.

²³ "Delo poslancev SKS", *KL*, 23. 2. 1922, 2.

²⁴ "Vprašanje obmejnih straž", *KL*, 16. 8. 1922, 2.

ski stranki. Njen poslanec, ki je glasoval za predlagani zakon o proračunskih dvanajstinah, dr. Vekoslav Kukovec je bil izvoljen v obmejnem mariborskem volilnem okrožju. Sicer pa je bil vsem političnim strankam, vsaj kar je zadevalo wranglovce, zakon o proračunskih dvanajstinah, ki so ga zaradi prilagajanja zasebnim interesom in nekaj sto členov imenovali "omnibus",²⁵ verjetno pogodju. Tako se je zgodba o Wranglovih obmejnih četah v slovenski politiki končala.

Zaključek

In na koncu še beseda o nadaljnji usodi pripadnikov t. i. Wranglove vojske v Kraljevini SHS. Novembra 1922 so obmejno stražo preoblikovali v finančno stražo, ki je imela številčno precej manjše moštvo. Od Rusov je v njej ostalo 1700 vojakov. Vendar so kmalu ugotovili, da je obmejna straža vseeno potrebna, zato so od maja 1923 do januarja 1924 vanjo ponovno sprejeli 1000 ruskih vojakov. Očitno pa ne v Sloveniji, saj jih v tem času slovenska politika in časopisje nista več omenjala. Sicer pa so pogoste spremembe in negotova služba vodile k stalnemu zmanjševanju števila ruskih vojakov v Vojski Kraljevine SHS. A tudi v tem delu jugoslovanske družbe z njimi niso bili povsem zadovoljni. Kot je poročal socialistični *Naprej*, je zaradi njihovega neznanja "državnega" (srbskega) jezika vojni minister 31. julija 1922 ukazal, da se morajo "naučiti v najkrajšem času srbsko govoriti in brati in pisati cirilico", drugače bodo odpuščeni iz državne službe. Po januarju 1924 je del wranglovcev še ostal v jugoslovanski vojaški službi, vendar niso bili več vključeni v posebne ruske enote.²⁶

Wranglovi vojaki, ki so se po svojem prepričanju med rusko državljansko vojno borili proti splošnemu sovražniku civilizacije,

²⁵ Ribar, 1948, 48.

²⁶ Kačaki, 2004, 63; "Wranglovci v naši armadi", *N*, 3. 9. 1922, 1-2.

so dali monoliten protiboljševiški in protiliberalni pečat politiki ruske emigracije v Jugoslaviji. Tega v drugih evropskih državah ni bilo. Sovraštvo do boljševizma in nasploh levičarskih gibanj je bilo ob že obstoječem protisemitizmu v tridesetih in štiridesetih letih prikladna podlaga za razvoj profašističnega in pronacističnega čustva med vojaško organiziranimi ruskimi emigranti v Kraljevini SHS (od 1929 Kraljevina Jugoslavija). Nekateri med njimi so v poznih tridesetih letih postali Francovi prostovoljci v Španiji, nekaj tisoč pa se jih je pridružilo nacistični vojaški organizaciji v okupirani Jugoslaviji v okviru Ruskega varnostnega korpusa (Russische Schutzkorps) pod poveljstvom Wehrmachta. Ruski emigrantski častniki – člani častniških organizacij – so se pridružili tudi vojaškim enotam generala Vlasova in kozaškim enotam v sestavi Wehrmachta.²⁷

Bibliografija

KAČAKI, J. (2004): "Plan generala Vrangela o spasavanju jezgra armije juga Rusije (bele) u Kraljevini Srba, Hrvata i Sloveneca", *Vojno-istorijski glasnik*, št. 1-2, 48-70.

Pokrajinski arhiv Maribor, SI-PAM/0645, t. e. 95.

RIBAR, I. (1948): *Politički zapisi*, Prosveta.

Stenografske beleške Narodne skupštine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca: redovan saziv za 1921.-1922. god. : II. knjiga : od XXXIX.-LXIII. redovnog sastanka, Beograd 1922.

Avtonomist (A) (1922), glasilo Združenja slovenskih avtonomistov, Ljubljana, Albin Prepeluh.

Delavske novice (D) (1922), Ljubljana, Emil D. Stefanović.

²⁷ Kačaki, 2004, 56-57.

Enakost (E) (1921), politični vestnik delavskega ljudstva, Maribor, Ivan Mlinar.

Jugoslavija (J) (1922), Ljubljana, konzorcij dnevnika "Jugoslavija".

Kmetijski list (KL) (1922), glasilo "Samostojne kmetijske stranke za Slovenijo", Ljubljana, Jakob Kušar.

Naprej (N) (1922), glasilo Socialistične stranke Jugoslavije, Ljubljana, Zvonimir Bernot.

Nova pravda (NP) (1922), Ljubljana, konzorcij Nove Pravde.

Slovenec (S) (1922), političen list za slovenski narod, Ljubljana, konzorcij Slovenca.

Tabor (T) (1922), Maribor, konzorcij Tabor.

Юрий Перовшек

Отозвание войск Врангеля из пограничной службы и его последствия в Словении в 1922 году

Резюме: В ноябре 1920 года Гражданская война на юге России была закончена. В течение нескольких дней русская армия под командованием генерала Петра Врангеля была почти целиком переброшена на Балканы. К июню 1921 года часть армии нашла временное убежище в Королевстве сербов, хорватов и словенцев. Офицеры русского корпуса были зачислены на службу в пограничную стражу, однако приобрели там скверную репутацию, так как они часто вели себя нечеловечески в отношении к населению местожителей на границе. Недовольство коренных жителей также вызывал тот факт, что средства на содержание армии выделялись из государственной казны. Внешний вид офицеров, которые продолжали носить российскую военную форму и царские медали, стараясь тем самым подчеркнуть

своё особое положение, стал ещё одним раздражителем. Всё это вместе переполнило чашу терпения народа. Редкие и завуалированные протесты против пребывания русских военных частей на территории Королевства превратились в открытые и громкие. Всё чаще начали звучать призывы снять военных Врангеля с пограничной службы, перевести их на положение гражданских беженцев, а в конечном итоге, выслать русских солдат и офицеров из страны. Это решение проблемы устроило все политические лагеря, и в 1922-ом Национальное собрание Королевства СХС приняло решение отозвать войску Врангеля из югославских пограничных подразделений. Последовавший отъезд военных вызвал нескрываемое облегчение местных жителей, и, наконец, принёс мир и без того тяжело восстанавливавшемуся после Первой мировой войны словенскому обществу.

Ключевые слова: Петр Николаевич Врангель, войска Врангеля, Королевство сербов, хорватов и словенцев, пограничная охрана, Словения, насилие